

Melléklet

Arthur király lovagjai

1. rész

Szauder Erik
fordításában és tömörítésében

Az alábbiakban közölt foglalkozássorozat¹² az Egyesült Államokban, az anyanyelvi fejlesztés iránt érdeklődő pedagógusok nyári egyetemén zajlott. A tanárok végig akarták gondolni, hogy a dráma milyen módon segítheti őket az olvasás, írás és szóbeli fogalmazás tanítása során, illetve saját nyelvi készségeiket is fejleszteni kívánták.

Dorothy harminc nyolc-tizenhárom év közötti, önként vállalkozó tanulóval, fiúkkal és lányokkal dolgozott. A program szervezője arra kérte Dorothyt, hogy Arthur király legendájával foglalkozzon, mert azidőtájt épp vetítették a televízióban a történet rajzfilm-változatát, melyet a gyerekek is ismertek, ugyanakkor a legenda az irodalmi nyelv használatára is jó alkalmat teremtett. Az órák helyszínéül egy főiskolai tanterem szolgált, melynek falán egyetlen tábla volt. A termet iskolai tanteremhez hasonló székekkel és asztalokkal rendezték be. A kurzuson részt vevő tanárok a terem egyik fala mentén ülve figyelték a foglalkozásokat. Az órák általános célja az volt, hogy a tanulókat természetes módon vonják be az írást, olvasást, kiscsoportos megbeszélést, szóbeli fogalmazást, önértékelést, szerkesztést és a végzett munka közzétételét igénylő helyzetekbe.

A szakértői játékban a feladatok *eszközként* szolgálnak, melyeken keresztül a résztvevők a tanár által kijelölt ismeretterületeket megközelíthetik. Dorothy tehát egy olyan nézőpontot keresett, amely logikus keretet nyújthat az Arthur-legenda feldolgozásához.

Az emberek gyakran kérdezik, hogyan *gondolkodik* Dorothy Heathcote a tervezés folyamán. Milyen sorrendben? Milyen képekben? A következőkben megpróbálunk betekintést adni Dorothy gondolkodási folyamatába. Egyes szakaszokat dőlt betűvel szedtünk; ezeket úgy fogalmaztuk meg, mintha Dorothy hangosan gondolkodna.

A tervezést meghatározó követelmények

Egy olyan csoportról kell szólnia a foglalkozásoknak, akik valamilyen munkát végeznek, valamiben szakemberek. Ennek a munkának elég különlegesnek kell lennie ahhoz, hogy megragadja és a feladatra irányítsa a tanulók figyelmét. A munkának természetéből fakadóan évszázadokra vissza kell nyúlnia, úgy, hogy a legendabéli Arthur király története se legyen túl távoli. A szereplőknek a mai Amerikában kell élniük. Kell néhány olyan dolognak is szerepelnie, amitől az emberek büszkék lehetnek az elért eredményekre. Logikusnak kell lennie, hogy az angol Arthur-legendával foglalkoznak.

Ezen megfontolások alapján Dorothy az alábbi elemeket határozta meg:¹³

ELŐSZÖR: A BBC-nek szüksége van...

MÁSODSZOR: ... egy jól képzett méhészekből álló csapatra, akik segítséget nyújtanak nekik ahhoz, hogy felidézzék a méhek és kaptárak gondozásának, a méz és mézbor¹⁴ készítésének ősi módszereit, melyeket...

HARMADSZOR: ... a Kr. u. 300-500 közötti időben alkalmaztak. Az életmódra és a méhészkedésre vonatkozó információkat...

NEGYEDSZER: ... egy régi tekerics fogja szolgáltatni, mely *Gwalchmai lovag* utazását írja le, apja észak-angliai kastélyától a délnyugaton álló Camelot váráig, ahol is hűséget esküszik Arthur királynak. (Gwalchmai egyike az első megnevezett lovagoknak Arthur király udvarában; róla szól többek között a *The*

¹² Eredeti mű: Dorothy Heathcote - Gavin Bolton: *Drama for Learning - Dorothy Heathcote's Mantle of the Expert Approach to Education*, Heinemann, NH, Portsmouth, 1994, pp. 117-168.

¹³ Az itt használt keret természetesen csak egy azon lehetőségek közül, melyek felidézik a legendát és szakemberek jelenlétét igénylik. További lehetőségek például: egy filmvállalat a legenda modern feldolgozására készül; egy régészeti társaság az új kutatási eredmények alapján új megvilágításba kívánja helyezni a legendát; konferencia, mely az irodalom tanításához keres megfelelő történeteket.

¹⁴ *Mead*; a brit szigeteken ma is ismert, mézből és vízből erjesztett bor. (*A ford.*)

Mabinogion címet viselő wales-i románc is. Tudjuk, hogy kitűnő lovas és hárfaművész volt. Ő vette át a nagy Teilesan bárd helyét, akit korábban kiszabadított fogságából.) Dorothy úgy érezte, hogy Gwalchmai története jobban szolgálja a foglalkozást, mint a *Kerekasztal lovagjainak* elcsépett kliséi, melyek jórészt hősi tetteket és udvari eseményeket beszélnek el, de nem idézik fel a kor politikai problémáit, azaz a birodalom egyesítését a benyomuló századok ellenében. Úgy vélte, Gwalchmai, utazásának veszélyes helyzetei következtében közelebb áll a modern hősfigurákhoz, legalábbis a tanítandó gyerekcsoport szemében.

Egyszerűbben fogalmazva: az Arthur király legendáját idéző régi kéziratot tanulmányozó mai amerikai méhészek szerepe a modern technikai megoldásokról az ősi eljárásokra fogja irányítani a tanulók figyelmét. A méhészek munkáját a BBC dokumentarista filmesei fogják megnézni, akik be akarják mutatni a méhészkedés ősi eljárásait.

Ebben a tervben a következő elemek alapvető fontosságúak:

1. A tanulók mindvégig mai fejjel gondolkodva, szakértelmük segítségével próbálják majd megérteni a múltat.
2. A méhészkedés azért nyújt megfelelő keretet, mert a méz- és mézbor-készítési eljárások és eszközök alapvetően nem változhattak sokat az idő múlásával.
3. A BBC jelenléte rangot ad a munkának, ugyanakkor arra kényszeríti a méhészeket, hogy jól körülhatárolt és szabályozott rendszerben, felelősségük tudatában és jól követhetően mutassák be a munkafolyamatokat.
4. A kézirat teljes társadalomrajzot ad (szerepelnek benne étkezésre, méhészkedésre, vendégbarátságra és kereskedelemre utaló információk), és az Arthur királyhoz igyekvő Gwalchmai utazását az egész országon keresztül végigkíséri.

Dorothy ezután olyan feladatokká formálja ezeket az elemeket, melyek illeszkednek a tanterv előírásaihoz: emberek, akik az olvasottak alapján információkat gyűjtenek az ARTHUR KIRÁLY, BRITANNIA LEGFŐBB URA szavakkal kapcsolatban; emberek, akik egy rendszer felállításán dolgoznak; a nagyközönség által is meglátogatható helyszínek; emberek, akik egy történetet hallgatnak, és később írásos formába öntik azt; emberek, akik lejegyzik a mézbor receptjét, illetve méhkaptárakat, üvegeket és címkéket terveznek; emberek, akik egy intézményt a modern körülményekről a régi idők felidézésére alakítanak át; a BBC átad egy kéziratot a méhészeknek, esetleg ők találják meg azt... Már a tervezésnek ebben a szakaszában lejegyzik az eszébe ötlő képeket, illetve azt, amit már tud a témával kapcsolatban (ez ebben a szakaszban még nem sok). Vázlatosan feljegyez és lerajzol mindent, ami eszébe jut: régi és modern méhkaptárakat... méheket... lépet... virágzó faágakat... méhészeket (aha! Védőhálós kalapban!)... királynő, dolgozó, here... méhek „tánca”... tájékozódás... mit esznek?... méhészeti szakkönyvek? Hobbikertészet? A témával kapcsolatban amerikai folyóiratokat kell találni!¹⁵

Belső összefüggések és a feladatok megszerkesztése

A méhészkedést idéző tevékenységeket és képeket olyan szerkezetbe kell rendezni, amely (a) segíti a tanulókat abban, hogy hittel és szütyenkezés nélkül dolgozhassanak, (b) a tanulók számára logikus rendszert alkot, illetve (c) a méhészkedés és a középkori keretein belül hozzájárul a tanulók ismereteinek és készségeinek fejlesztéséhez az írás, olvasás és szóbeli fogalmazás terén, a tanterv előírásainak megfelelően. Mindezen szálakat összeszöve a tanulók számára koherens élményt kell nyújtani. Ezt nevezhetjük belső összefüggésrendszernek is; *belső, mert az, ami a tanulók fejében történik, nem mindig ölt látható formát.* A munkát azonban leírhatjuk az egyes történések lejegyzésén keresztül is: epizódok sorozataként, úgy, ahogy azt a külső szemlélő látja. Ezek a *külső* jegyek nem minden esetben értelmezhetőek a megfigyelő számára. Az összefüggést a *belső logikának* kell megteremtenie, és a tapasztalatlan megfigyelő ezeket nem mindig látja meg az órát figyelve.

A drámatanárok többségének és tanulóiknak ugyanis a történetiszál követése jelenti a szerkesztés legfőbb elvét, ezért nehezen értik meg a belső összefüggések törvényét: azt várják, hogy a lépések eredményeképpen egy kerek történet álljon össze. Ez az elvárás részben a „mutassunk valami szépet a közönségnek” hagyományából fakad, mely megközelítés természetesen világos történetiszálat igényel.

Dorothy munkájában a nézői jelenlét valóban alapvető fontossággal bír, és ez különösen igaz a szakértői játékokra. Ez a néző azonban a résztvevők *fejében* foglal helyet. Mielőtt továbblépünk a foglalkozás ismertetésében, érdemes ennél az elemnél megállnunk egy pillanatra. Három összetevőről van itt szó:

---

¹⁵ Iskolai használatra legjobbak a régi, 1930-as években készült útmutatók és magazinok, mert általában egyszerű rajzok és utasítások szerepelnek bennük.

1. A fikció felől érkező „nyomás”. A tanár folyamatosan azt hangsúlyozza, hogy „a munkánkat figyelik mások is”, és ez része a keretnek. (Ez megjelenhet úgy is, hogy nekünk kell valaki mást megtanítanunk valamire, vagy úgy, hogy szerepben egymás számára kell világossá tennünk valamit.)
2. A saját elvárások felől érkező „nyomás”. A tanulóknak folyamatosan tudatában kell lenniük annak, hogy a helyzetet az ő képességeik és erőfeszítéseik működtetik. A munkának tehát központi eleme az önszabályozás.
3. Élvezzük, amint magunkat a fikció megteremtése közben figyeljük. A képzelt világnak sosem szabad a résztvevők számára valódinak tűnni, de mindvégig *valóság*hű kell maradjon. A bennünk lévő „néző” megvéd minket az összezavarodástól.

Térjünk hát vissza példánkhoz! A következőkben az Arthur király koráról szóló tíz, egyenként három órát igénybe vevő foglalkozássorozat részletes leírását olvashatják. Minden egyes foglalkozás több epizódból áll, melyek egymásra épülnek. Az epizódok ismertetésénél először azok külső megjelenési formáját mutatjuk be, melyeket a nem szakember is érzékelhetett Dorothy munkája során. Ezt a Dorothy által meghatározott célok elemzése követi, melyek megteremtik a nehezebben érzékelhető belső összefüggéseket. Mindenekelőtt azonban álljon itt az a szöveg, melyet a BBC munkatársai „felfedeznek”:

**Legenda, mely elbeszéli, hogyan esküdött hűséget Gwalchmai,
az orcade-béli Lot fia Arthur királynak, Britannia Urának**

Hű Ceincaled nevű lovamon épp a bernikek határvidéke felé poroszkáltam a római kőúton, és egész nap egy lélekkel sem találok. Estére kelve esni kezdett az eső. A völgyben emberek nagyszerű és csábító táborhelyére lettem figyelmes. A tüzek szikrázó vöröse csodás fényvel világított a rideg sziklák között. A szürkületben megpillantottam az öröket és az általuk védett embereket. A férfiak ettek, édes és erős mézborral oltották szomjukat, és énekeltek.

Ceincaledet lecsutakoltam, majd a pányvákhoz kötöttem, s míg ő békésen abrakolt, én a tűz fénykörébe léptem. A harcosok köszöntöttek engem, kezembe adtak egy mézborral telt szarukupát, majd a kövek melegét még testemben őrző árpakenyérrel kínáltak.

Hárfa édes hangja törte meg a csendet. Teilesan rám mosolygott, majd a húrok fölé hajolt: a hangok ezüst szálakként röppentek fel. A dal végén Arthur felemelkedett helyéről, sátrába vezetett, és helyet kínált maga mellett. Egy mézborral teli kupát átnyújtott nekem, a másikat ő fogta kezébe. Felállt, oldalához lépett, s így szólt: „Gwalchmai, a hátán más lovagot meg nem tűrő Ceincaled lovasa, te, ki megszabadítottad Teilesant! Itt közöttünk nagy feladatok várnának rád, s ha meghallgatnád hívó szavunkat, a Lovagsereg és én örömmel fogadnánk magunk közé.”

Lába elé térdeltem, és így szóltam: „Te hívsz, aki a Fényért küzdesz. Mi mást óhajthatnék?” Ezzel megcsókoltam ujján hordott hatalmas gyűrűjét. Arthur kivezetett sátrából a többi lovagok közé. Ők Ceincaled mellett álltak, ki látásomra nyeríteni és bólogatni kezdett, s fejét fejemhez hajtotta. „Ti lesztek a mi tanúink,” mondta Arthur Bedwyr, Cei és Agravaine lovagoknak. „Hívjátok ide a többi lovagokat is, mert esküt teszünk.”

A szél felhőrajokat űzött az égen, és rejtelmes dalt pengetett egy fenséges tölgy kiszáradt ágain. Arthur délcegen és szilárdan állt, mályvaszín köpenyét fodrozta a szél. Félteredre ereszkedtem, Agravaine, Bedwyr, és Cei pedig közelebb lépett Arthurhoz, hogy hallják eskünket. Hüvelyéből kivontam kardomat, a hűséges Caledrwlch-ot, s Teilesan vezetésével elmondtam eskümet. Ez esküt már messze földön ismerik: *„Én, az orcade-béli Lot fia, Gwalchmai esküszöm, hogy halálig követem Arthur királyt, Britannia Urát, a Sziget Sárkányát; szavára szembeszállok ellenségeivel, kitartok mellette és engedelmeskedem neki minden időben, minden földiken. Kardom az ő kardja, míg csak a halál el nem ragad. Esküszöm erre az Atya, Fiú és Szentlélek nevében, s ha eskümet megszegném, nyíljon meg a föld és nyeljen el engem, zuhogjon fejemre az Ég haragja, öntsön ki a tenger és temessen hajjai közé. Úgy legyen.”*

Arthur kinyújtotta kezét a kard felé, s az fehér fényvel felragyogott, növekedni kezdett, míg nem olyanak tetszett, mintha Arthur egy csillagot emelne magasra. Arthur szóra nyitotta száját: „Esküszöm, hogy e kardot a Fény szolgálatába állítom, s ő maga lesz a Fény hírnöke ezen a földön. Isten engem úgy segítjen.”

Arthur visszaadta kezembe a kardot, melynek fénye lassan kihuny. Caledrwlch-ot, a Fény kardját hüvelyébe csúsztatva felálltam.

„Tanúságot teszek”, szólta Teilesan. „Tanúságot teszek”, mondta Arthur, Agravaine, Cei és Bedwyr, s amint a Lovagsereg minden tagja elszuttogta tanúságtételét, elült a szél a fák lombjai

között.

1. nap, 1. epizód

Tevékenység

A tanulók a táblánál állnak, és megbeszélik, mi jut eszükbe az oda felírt szavakról: ARTHUR KIRÁLY, BRITANNIA LEGFŐBB URA. Néhányan lejegyzik az elhangzottakat.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás.

Keret (a tanulóké): egyszerűen csak tanulók, akik a táblán lévő szöveget olvassák; nincsenek szerepben.

Keret (a tanáré): a tanulókat ítélkezés nélkül hallgató tanár; nincs szerepben.

Eszközök: tábla; kréta.

Előkészületek: A táblára fel kell írni az ARTHUR KIRÁLY, BRITANNIA LEGFŐBB URA szavakat, illetve koronát és kardot kell rajzolni mellé az osztály megérkezése előtt.

Stratégiák: A tanár a tanulók között ül; figyelmüket a táblán lévő szavakra irányítja, azaz *nem* magára vagy egymásra; halkán beszél hozzájuk; a tanulók által mondottakat összefüggésbe hozza a táblai szöveggel.

Közvetlen cél: Arthur király figuráját az óra középpontjába kívánja helyezni.

A belső összefüggéseket szolgáló célok:

1. A tanulók megismertetése a helyzettel, a megfigyelőkkel, egymással és a tanárral.
2. Érdeklődés felkeltése a szavakat illetően.
3. Annak jelzése, hogy a tanulók már rendelkeznek bizonyos ismeretekkel a témával kapcsolatban.
4. A hatalom átruházása azáltal, hogy a tanulók írhatják fel a táblára saját ötleteiket.
5. Az egyes, már meglévő ismeretek *tematikus* rendjének felismertetése.

Az első feladat tehát a tanulók biztonságérzetét szolgálja, illetve bevezeti a szöveggel való munkát és az irodalmi nyelvhasználat igényét, valamint segíti a témával kapcsolatos gondolati képek összerendezését.

1. nap, 2. epizód

Tevékenység

Dorothy a következő hirdetést tűzi ki a falújságra:

A brit televíziós társaság, a BBC olyan tapasztalt méhészek jelentkezését várja, akik szívesen nyújtanának segítséget egy kísérletben, mely a méhészkedés ősi eljárásait kívánja felidézni. Kísérletünk Arthur király, Britannia ura feltételezett uralkodásának, béketeremtő tevékenységének idejét szeretné felidézni.

Az érdeklődő jelentkezőket londoni képviselőnk rövidesen felkeresi, hogy a kísérlet részleteit ismertesse.

Érdeklődni levélben az alábbi címen lehet: BBC „Méhészet” Produkció, Bush House, London, Anglia

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás.

Keret (a tanulóké és a tanáré): nincs változás.

Eszközök: egy nagy papírlapon a BBC felhívása; a hirdetés levélpapírra írt másolata, borítékban.

Előkészületek: A levél elkészítése és másolása az óra előtt.

Stratégiák: Az új szöveg felvezetése, kapcsolatba hozása Arthur királlyal; a tanulók figyelmeztetése a felhívásra való jelentkezés következményeire; a levél átadása az osztálynak, az érdeklődés szintjének ellenőrzése. Az új eszközök bevitelét minden esetben egyeztetni kell a tanulókkal. Ebben az esetben fontos volt, hogy *először* Arthur király figurája kerüljön a középpontba, és csak ezután következzen a BBC és a méhészet.

Közvetlen cél: Annak biztosítása, hogy a „méhészet” téma és az Arthur-legenda együtt szerepeljen a gyerekek gondolkodásában.

A belső összefüggéseket szolgáló célok:

1. Beszélgetés, mely a tanulókat az érdeklődéstől a „*nekünk* ez fontos” gondolatáig eljuttatja. A tanár tehát az „*ők*” (a BBC) emlegetésétől, elvárásaitól lassan a „*mit várnak tőlünk*” felé halad.
2. Annak hangsúlyozása, hogy mi elég sokat tudunk a méhekről ahhoz, hogy megnézzük, hogyan tartották

őket a középkorban; amit nem tudunk, annak utána lehet járni.

3. A tanulók rábeszélése arra, hogy „érdemes megpróbálnunk”.

Ez az epizód már felvillantja a tanulók előtt, hogy a tanárral való kapcsolatuk a hagyományostól eltérő lesz. Rá fognak jönni, hogy a tanár „meg akarja nyerni őket,” azaz nem mondja, hogy „mi most egy olyan drámát fogunk eljátszani, melyben mai méhészek a középkori méhészet eljárásait kutatják a BBC felkérésére”. A tanár a tanulók beleegyezésére vágyik, vagyis inkább arra, hogy együttműködésükről biztosítsák őt.

1. nap, 3. epizód

Tevékenység

Azoknak a munkafolyamatoknak a felsorolása, melyeket a méhészeknek a méz termeléséhez el kell végezniük.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás.

Keret (a tanulóké): lassan haladnak a „ha mi...” felé

Keret (a tanáré): tanárként irányít, de egyre jobban erősíti a „ha mi...” gondolatát.

Eszközök: egy nagy, mindenki által körülülhető papírlap; kisebb papírlapok; tollak.

Stratégiák: a távolságtéremtő, tapogatózó listakészítés lassan halad a „ha mi méhészek lennénk...” felé; például: „Azt hiszem, nekünk már nagyon sok tapasztalatunk lenne a méhekkel kapcsolatban.”

Közvetlen cél: Tanári, szerepet jelző irányítás mellett szerepen kívülről induló listakészítés. Az, hogy a tanulókkal végiggondoltatjuk Arthur királyt és a méhészetet, nem azonos azzal, hogy érdeklődésüket személyessé is tegyük. A tanulók rendes, szófogadó iskolásokként kezdtek a lista összeállításához (hasonlóan ahhoz, mint amikor Arthur királyról gondolkodtak), ám lassan felismerik, hogy a tanár szóhasználata listát író *méhészekké* teszi őket. Ez az első lépés a tudás *birtoklása* felé. Figyelmeztetés az olvasónak: a méhészekké válásnak itt *semmi köze* a „figurateremtéshez”! A tanulók nem figurákat játszanak; egyszerűen csak méhészekként gondolkodnak a listáról. Más szavakkal: a feladat határozza meg szerepüket. De talán még ez az állítás is túl messzire megy, mert elképzelhető, hogy a tanulók zavarba jönnek ismereteik hiányosságaitól, és ellenállnak a szerep felvételére irányuló tanári törekvéseknek.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: Az első epizódban a tanár a táblai szöveggel kapcsolatban beszélgetett a tanulókkal. Itt most egy új elem lépett be: nem a tanár kérdéseire, hanem a fikcióra (a levélre) válaszolnak; a levél ismereteik felsorolására szólítja fel őket. A tanulók tehát láthatják, hogy a levél egy játékra hívja őket, melyben úgy kell viselkedni, mintha a levél valóban a BBC-től érkezett volna, és ők valóban méhészek lennének. A tanár szavai ezt közvetítik: „én úgy beszélek, mintha mindez igaz lenne – *te is meg tudod ezt tenni?*”

1. nap, 4. epizód

Tevékenység

A tanulók összehasonlítják az általuk készített listát a *Méhészeti Zsebkönyvből* kimásolt oldalakon található információkkal (melynek szövegét néhány vonalas ábra illusztrálja).

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; olvasás (összehasonlítás).

Keret (a tanulóké): tanulók

Keret (a tanáré): „hibrid” szerep: tanár és méhészeti szakértő. Beszéd közben vegyíti az „amikor begyűjtök egy méhcsaládot...” az „ott még van egy oldal, amiről lehet, hogy megfeledeztünk” típusú megjegyzésekkel.

Eszközök és előkészületek: számos példány a könyvből fénymásolt és kartonra ragasztott lapokból (nagyon sokszor fogják még használni őket!)

Stratégiák: jórészt tanári státusz és nyelvhasználat, mely az „én mint méhészt,” a „ti is megtaláltátok ezt az információt?” és az „azt hiszem, ha segíteni akarunk a BBC-nek, ilyesmire lesz szükségünk” szintek között mozog.

Közvetlen cél: a tanulók által készített lista és a szakkönyv információinak összehasonlítása.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: Ha a tanulók az előbb zavarba jöttek attól, hogy listát kell írniuk egy számukra ismeretlen dologról, most még valószínűbb, hogy zavarja őket a lista és a szakkönyv szövegének összevetése: az előbb „mintha”-keretben írtak listát, és most szakértelmük hiánya még nyilvánvalóvá is válik. Ezen a zavaró szakaszon azonban több dolog is átsegíti őket. A tanár nyilvánvalóan elmossa a

két világ közti határokat szóhasználatával; a tanár a szakember szerepéből nem kritikusan, hanem segítő módon szól hozzájuk, így csökkenti a feszültséget. Van azonban a tanár tevékenységének még egy eleme, mely a fikciót erősíti: értékeli az erőfeszítést, megerősíti a tudás fontosságát (már azzal is, ahogy a könyvet kezeli, vagy arra hivatkozik). A tanár tehát a pontosság, az ismeretszerzés fontossága felé tereli őket.

1. nap, 5. epizód

Tevékenység

A tanulók és Dorothy méhészekként ellenőrzik a kaptárakat és a lépeket.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; *jelek* (nem szavak) olvasása.

Keret (a tanulók és a tanár): mindannyian méhész szakemberek; a tanár az egyik kolléga.

Eszközök és előkészületek: egy kisebb tér; némi gondolkodás a felidézendő képeket illetően, utalással a tanulók első epizódbéli munkájára.

Stratégiák: nagyon fontos, hogy a tanulók visszahallják *saját* megjegyzéseiket és javaslatukat, melyeket a tanár a drámai „jelenben” felidéz. Az írott és kimondott szó vizsgálatától most a jelek és a beszéd segítségével a képzeletbeli dolgok felé fordulnak.

Közvetlen cél: annak jelzése, hogy a „méhészetünk” létezik. Ezidáig csak a fejekben történt a szerep felé elmozdulás. Most – és ez alapvető változás – tanulói szerepek térben is megjelennek, és gesztusok is belépnek a „méhészkedés” jelzése vagy felidézése érdekében. A tanár részéről nagy hozzáértést igényel, hogy a képzeletbeli tárgyak felidezéséhez szükséges és megfelelő mozdulatokat modellezni tudja. Így például:

SZAVAK: „Menjünk, nézzük meg a nagy fa tövében álló kaptárakat, jó?!”

CSELEKVÉS: elindulás, ajtónyitás *jelzése* (nem imitálása!)

SZAVAK: „Aki utoljára jön ki, kérem, csukja be az ajtót!”

CSELEKVÉS: átlépés a *jelzett* ajtón, egy-két lépés, várakozás.

SZAVAK: „No, akkor lemegyünk, és megnézzük, van-e méz a kaptárakban. (*Hátraszól*) Valaki legyen szíves, és hozzon ki egy védőhálós kalapot!”

CSELEKVÉS: lassú léptek, a csoport egybeterelése, megállás, kutató pillantás a „kaptár” belsejébe.

SZAVAK: „Itt a kaptár sarkán mintha befolyna egy kicsit az esővíz... A méhek nem szeretik a nedvességet.”

CSELEKVÉS: A kaptár sarkainak tapogatása (a levegőben!)

És így tovább. Lehet, hogy ezen a ponton szükség van egy szerződésre a tanulókkal. Ha ez előbb nem történt meg, akkor itt kell bevezetni és megtanítani nekik a „drámai látásmódot.”

A belső összefüggéseket szolgáló célok: Ez a pont jelentős változást hoz: a tanulók a Gavin által dramatikus játéknak nevezett tevékenység felé mozdulnak el. Ez az első alkalom, hogy egy bizonyos *helyet* kell elképzelniük. Nem azt ellenőrzik, hogy megvan-e a megfelelő *készségük* a gesztusok és beszédmód használatára, hanem azt, hogy a *bátorságuk* megvan-e hozzá. (A tanulók valószínűleg érzik, hogy a tanár itt sem fogja kritizálni őket. Azt azonban észben kell tartanunk, hogy a csoport tagjai nem minden esetben ismerik egymást, tehát egymás előtt lehet, hogy szégyellősek lesznek.) A gondolkodásbeli változásnak újabb eleme jelenik itt meg: rájönnek, hogy a tanár értékeli részvételüket, és ötleteiket beépíti a drámába. Másképpen fogalmazva: ahhoz, hogy a tanulók sajátjuknak érezzék a szerepet és a drámát, kétirányú folyamatra van szükség. Ha a tanár azt szeretné elérni, hogy a tanulók a későbbiekben saját ötleteikkel gazdagítsák a drámát, akkor magáévá kell tennie a csoporttól érkező ötleteket. Valószínűleg ez az a pont, amikor a tanár viselkedésének kezdeti kettőssége értelmet nyer, és lehetővé teszi köztük a *munkatársi* viszonyt.

1. nap, 6. epizód

Tevékenység

Megbeszélést tartanak a BBC felhívása előtt, hogy megvitassák, érdemes-e kapcsolatba lépniük a tévések képviselőjével. Úgy határoznak, hogy belevágnak.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem; olvasás.

Keret (a tanulók és a tanár): méhész szakemberek, akik a produkcióban való részvételt fontolgatják; a ta-

nár megtartja a kolléga szerepét.

Eszközök és előkészületek: a BBC felhívása és az Arthur királyra vonatkozó táblai szöveg jól láthatóan, egymás mellett.

Stratégiák: a gyors „igen” késleltetése; a tanárnak nem szabad elhinnie, hogy „valódi” vita folyik a teremben: most, hogy a tanulók elkötelezték magukat a dráma játékos része mellett, nem valószínű, hogy nem mondanak. Ettől függetlenül fontos, hogy a játékot a tanulók képességeihez mérten a legteljesebb mértékben végigjátsszuk. A tanárnak tehát módot kell találnia arra, hogy az ellenérvek is elhangozzanak az „igen” kimondása előtt. A tanulók szemében nincs átmenet a „kaptárak ellenőrzése” és a vita között: az ötödik és hatodik epizód egymásba olvad.

Közvetlen cél: Itt az ideje, hogy döntésre jussunk.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a döntéshozatali helyzet lehetőséget teremt arra, hogy a tanulók összefoglalják eddigi gondolataikat, hiszen nem beszélgethetnek anélkül, hogy az alábbi összetevőket számba ne vennék:

1. A táblára írt szavak értelmezése
2. A hivatalos felhívás újragondolása
3. Saját méhészeti ismereteik összefoglalása
4. A méhészetre vonatkozó új ismeretek felidézése és listája
5. Saját „cégük” létrejötte a helyszín és a tárgyak megteremtése által
6. Saját tapasztalataik felülvizsgálata a levél és az Arthur királyt idéző szavak fényében
7. A tanár munkamódszerének felismerése (fokozatosan)
8. A tanár-tanulók közti egyeztetés működésének felismerése (fokozatosan)
9. A dráma mint munkaforma elvárásainak felismerése (fokozatosan)
10. A téma iránti tisztelet és érdeklődés kialakulása (fokozatosan).

1. nap, 7. epizód

Tevékenység

A tanulók Dorothyval együtt körbejárják a méhészetet, hogy megnézzék, „mit tudnak ajánlani a tévéseknek”.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem; „jelek” olvasása.

Keret (a tanulóké és a tanáré): szakemberek, akik átértik a „BBC iránti felelősség” fontosságát; a tanár szükség szerint váltogatja a szerepen kívüli és azon belüli beszédmódot, így például figyeli a tanulók gesztusaiban megjelenő gondolatok pontosságát. (A munka ezen korai szakaszán, a „drámai látásmód” tanítása során soha nem arra figyelnek, hogy a gesztusok pantomim-szerűen felidézzék a tárgyakat, hanem arra, hogy azokban a gondolatok és belső képek pontosan megjelenjenek. Dorothy ebben a szakaszban a szöveg és a mozdulatok együttes jelenlétét erősíti. Például előremutat, kissé előre hajol, és azt mondja: „Nézd meg, légy olyan kedves, nem hagytam-e ott a védőhálós kalapomat... Ott, igen, a legelső polcon.” *(Átveszi a felé nyújtott „kalapot,” végigsimítja a védőhálót, a fejére teszi a kalapot, gyorsan betüri a hálót ruhája nyaka körül, miközben így szól:)* „Azt hiszem, a tévések megérkezése előtt kéne néhány újat vennünk...”

Eszközök és előkészületek: egy kisebb üres tér; a tanárnak fel kell idéznie néhány képet az előző epizódból.

Stratégiák: a részletek hangsúlyozása, mind a szavak, mind a gesztusok terén (*nem pantomim!*)

Közvetlen cél: A méhészet további alakítása, szem előtt tartva a BBC igényeit.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: magas követelmények felállítása (a belső képeket és a tartalmakat illetően), a beszédmód és a jelzések pontosítása. A tanulók ez ideig mindannyian „méhészek” voltak, mostantól azonban, attól függően, hogy ki mivel járult hozzá a helyzethez, lassan egyéni felelősséggel is rendelkeznek. (Például: „Én vagyok az, aki ismeri a mézbor készítésének módját.”) Az ismeretek későbbi felhasználásáról is szó esik: „Azt hiszem, ezt a dolgot hasznosnak (érdekesnek vagy különlegesnek) fogják találni a tévések...” A gyakorlat lényege a várakozás, felkészülés; nem egyszerűen méhészek hétköznapijairól van szó, hanem a program szempontjából hasznos és érdekes elemek kiválasztásáról.

1. nap, 8. epizód

Tevékenység

A méhészek pontos listát készítenek arról, amit a BBC számára fontosnak és érdekesnek vélnék; többek között rendszerezik a méhek által termelt anyagokkal kapcsolatos munkafolyamatokat.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem; olvasás.

Keret (a tanulóké és a tanáré): méhész szakemberek; a tanár „egy kicsit izgatott” a tévések miatt.

Eszközök és előkészületek: nagy papírlap; tollak.

Stratégiák: a papírt „az irodából” hozzuk ki; annak megerősítése, hogy a méhészet mint *helyszín* létezik.

Közvetlen cél: Az írásos munka minőségének biztosítása a szóhasználat és a helyesírás terén.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a tanulók valószínűleg nem számítottak arra, hogy a fikció világa erősen irodalmi nyelvhasználatot és írásmódot igényel majd. Fontos, hogy a tanulók átérezzék az írásos munka lényeges voltát és az elvárások magas szintjének logikáját („hiszen ezt a BBC miatt írják”). A tanár azonban itt nem csak pontosságot hangsúlyozó feladatot ad ki: maga az írás erősíti meg a munka jelentőségét, illetve bebizonyítja a tanulóknak, hogy az írás és a tapasztalatok átadása szoros kapcsolatban áll egymással. A feladat annyiban *személyes*, hogy a tanulók saját élményanyagából fakad; ezzel egyidejűleg azonban *nyilvános* is, hiszen a leírtakat bárki olvashatja. (Az iskolákban e két szint ötvözésére általában nemigen van mód...)

1. nap, 9. epizód

Tevékenység

A méhészek elhatározzák, hogy levélben látogatásra hívják a BBC képviselőjét. Meg kell tervezniük levélpapírjukat, ehhez azonban nevet kell találniuk maguknak.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem; olvasás.

Keret: a tanulók a cég munkatársai; a tanár a cég titkára, akinek segítségére van szüksége a levél megszerkesztéséhez. (*Félig* szerepen kívül – Dorothy ezt nevezi „a szerep árnyékának” –, hogy segíthesse a névadást, ugyanakkor megtarthassa a „méhészeti” nézőpontot.)

Eszközök: nagy papírlap a tanulóknak; notesz a titkár számára.

Stratégiák: a titkár nem mindent ért egészen pontosan!

Közvetlen cél: a cselekmény előremozdítása: kaptak egy levelet, amire most, a cég nevének kitalálását követően válaszolni kell. (Érdeemes megfigyelni a cselekmény két egymást követő pontja között végzett munka változatosságát és időtartamát!) A levélben meg kell hívni a BBC képviselőjét. Színházi szempontból ez az egyetlen mód a BBC-vel való találkozásra, mert *(a)* a tanár fel tudja venni a képviselő szerepét, *(b)* fontos, hogy ne térjünk el a főiránytól egy (itt teljesen felesleges) londoni utazás megtervezésével és eljátszásával, illetve *(c)* a tanulók már szakemberek, tehát „saját pályán” tudják bemutatni ismereteiket.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: fontos, hogy a tanulók élvezzék a BBC-nek teendő ígéret pillanatait. A névadással és a fejléc elkészítésével egy újabb oldalról megerősítik cégük létezését. A tanár számára itt lehetőség nyílik a levelek hangvételéről szóló tanításra: nagy különbség, hogy feltételek nélkül elfogadjuk a BBC ajánlatát (alárendelt helyzet), vagy mi teszünk ajánlatot nekik (az erő jele). „Ezt és ezt tudjuk felajánlani, amennyiben érdeklő Önöket ajánlatunk.”

Összefoglalás

Az első nap epizódjait, azok belső összefüggéseit elemezve azt találjuk, hogy bizonyos elemek folyamatosan jelen voltak:

1. A tanulók csoportként dolgoztak.
2. Semmi nem kérdőjelezte meg a feladatmegoldás során hozzáértésüket; biztonságban érezhették magukat.
3. Minden egyes feladat valamilyen logikus, azonnal felhasználható eredményt hozott.
4. Gyakran tűnt úgy, hogy a kontextus maga diktálja a feladatokat; a tanár és a tanulók munkatársként dolgoznak a feladatok megoldásán.
5. Az új információkat azonnal beemelték a munkába.

Ezek az elemek a folyamat során egymással bonyolult összefüggésrendszert alkotva, végig egymásra hatva voltak jelen.

2. nap, 1. epizód

Tevékenység

A BBC képviselője (Dorothy, szerepben) már megérkezett, és várja az érkező dolgozókat. Megkéri őket, hogy vezessék körbe a telepen; különösen érdeklődik a kaptárak elrendezése és ellátása iránt. Végül vázolja nekik a televíziós program lényegét.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem.

Keret (a tanulóké): méhészek

Keret (a tanáré): a BBC képviselője¹⁶, aki információadóként és kérdezőként működik.

Eszközök: a méhészek levelének és a BBC felhívásának *másolata*.

Stratégiák: a szakmában járatlan személy a méhészet részleteiről kérdez.

Közvetlen cél: olyan gyakorlat, melyben a helyzet feletti uralmat megőrizve, de udvariasan kell válaszolni a vendég kérdéseire.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a levél után most egy élő figura jelenléte teszi hitelessé a méhészet és a BBC-program létét. A tanulók számára új ez a helyzet, hiszen eddigi szerepbe lépéseikkor a tanár (mint kolléga vagy titkár) velük azonos oldalon állt. Most nem segítheti őket közvetlenül (Dorothy persze, anélkül, hogy a tanulók észrevennék, a szerep megformálásán keresztül továbbra is védelmet biztosít számukra!), tehát a beszélgetés során jobban megélik önállóságukat.

2. nap, 2. epizód

Tevékenység

A BBC képviselője engedélyt kér arra, hogy a területről térképet készíthessen; ehhez kéri az ott dolgozók segítségét is.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem; írás; rajzolás.

Keret (a tanulóké): a méhész szakemberek és a terv megrajzolásához segítséget igénylő tanulók keveréke.

Keret (a tanáré): az érdeklődő és a dolgokra rácsodálkozó látogató (a tanár a szerepen keresztül, kérdezősködés formájában szintén információt *ad*) és a szükség szerint segítséget nyújtó tanár keveréke. A kettő közti határ nem egyértelmű: a tanár ide-oda mozog a két helyzet között.

Eszközök: nagy papírlap a tervrajzhoz; tollak; derékszögű és egyenes vonalzó; notesz a BBC képviselőjének.

Stratégiák: kérdések formájában *információadás*.

Közvetlen cél: a lehető legtöbb információt kell adnunk munkánkról a BBC képviselőjének.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: ismereteiket most újra más módon kell megfogalmazniuk, igazodva a két új helyzethez: tudásukat a BBC képviselőjének szemével kell látniuk, aki egyértelműen válaszokat vár kérdéseire, illetve a tervrajz elkészítésén keresztül, ami természetesen még jobban megerősíti a *helyszín* létezését. Mindez azt is jelenti, hogy amit eddig kitaláltak – kaptárak, mézbor stb. – az a továbbiakban nem vitathatóvá, *ténnyé* válik. Ezeket az elemeket csak a drámából kilépve, egyeztetés eredményeképpen – és csak indokolt esetben! – lehet megváltoztatni.

2. nap, 3. epizód

Tevékenység

Magnófelvétel készül a munkával kapcsolatos beszélgetésről; mindarról, amit fel tudnak ajánlani, illetve arról, milyen biztosítékai vannak a BBC-vel való együttműködésnek.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem.

Keret (a tanulóké): a méhész szakemberek és a magnófelvétel elkészítéséhez segítséget igénylő tanulók keveréke.

---

¹⁶ A BBC képviselője udvarias, nem sietős, magyarázatai és kérdései – *melyek szintén tudást közvetítenek* – pontosak. Például: „Most jut eszembe, valaki mondta nekem, hogy van valami, amit a méhek »táncának« neveznek... ha jól tudom, a Nap állásával és a virágkelyhek irányával van összefüggésben... Azt hiszem, ezt mondták... Nem tudom, hogy csak viccelődtek-e velem... azok az emberek, akik felkísértek ide Önökhöz... Gondoltam, jobb, ha Önöktől kérdezem meg...”

Keret (a tanáré): a BBC képviselőjével zajlott beszélgetésen jelen nem lévő titkár vagy kolléga, illetve a szükség szerint a hangfelvétel elkészítéséhez segítséget nyújtó tanár keveréke.¹⁷

Eszközök: megbízhatóan működő magnó; tábla; elegendő hely a kettő között.

Stratégiák: a „megbeszélésről hiányzó” kolléga/titkár szerepe lehetőséget teremt a tanárnak arra, hogy a tanulóknak segítsen a történeteket felidézni, pontosítani és következményeit *felfogni*.

Közvetlen cél: a kazettát a BBC képviselője után fogják küldeni Londonba, hogy ő ott ismertethesse az amerikai méhészek ajánlatát.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: ismereteiket újra egy másik nézőpontból kell formába önteniük; meg kell birkóznia a nyelvi megformálás nehézségeivel, bele kell foglalniuk az együttműködéssel kapcsolatos *érzelmeiket* is, hiszen ezt a tervrajz nem tartalmazza.

2. nap, 4. epizód

Tevékenység

A méhészet megkezdte működését.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás; jelek.

Keret (a tanulóké és a tanáré): a tanulók mint szakemberek, a tanár mint titkár.¹⁸ A tanár gyorsan mozog az egyes csoportok között, és a tanulói ötletek felhasználásán keresztül a dramatikus játékot.

Eszközök és előkészületek: elegendő hely a teremben.

Stratégiák: a tanár figyelni a tanulók reakcióit, és a semleges titkári szerepen keresztül továbbsegíti ötleteiket.

Közvetlen cél: „Egyedül is el tudjátok indítani a céget.”

A belső összefüggéseket szolgáló célok: ez az első alkalom, hogy a gyerekek „játszhatnak” (Dorothy ezt nevezi „expresszív drámának”). A tanár számára diagnosztikus eszköz is ez a szakasz: megfigyelheti, hogy tanári segítség nélkül milyen mértékben képesek a tanulók „élni” a drámai jelenben, illetve mennyire képesek ismereteiket alkalmazni. Megerősítik korábbi ötleteiket? Új elemeket találnak ki? Próbálgatják-e a helyzethez illő nyelvi formákat és tevékenység-elemeket? Figyelnek-e egymásra, és továbbfejlesztik-e egymás ötleteit? Befejezik-e, amit elkezdtek? Rajta tartják-e szemüket a tanáron? Dorothy addig hagyja dolgozni így a tanulókat, amíg a munkának értelmét látja; tudja, hogy a következő lépésben sokkal szerkesztettebb feladatok várják a tanulókat. A következő epizódba a „játék” megszakítása nélkül, észrevétel nélkül lépnek át. A *titkár* minden egyes közbelépése természetesen csak egy kisebb csoportnak szólhat; a titkárnak nincs joga „kiselőadást” tartani az összes dolgozó előtt!

2. nap, 5. epizód

Tevékenység

Dorothy az „irodából” különféle, érdeklődésre számot tartó tárgyakat hoz elő. Ezek a következők:

1. A kaptár-gyártóktól érkezett, még ki nem egyenlített számla;
2. A tárolóépület tetejének megjavítására vonatkozó árkalkuláció, valamint egy mellékelt levél, melyben a tetőfedő iparos még néhány részlet iránt érdeklődik, melyekre „elfelejtett rákérdezni, amikor a múltkor ott járt;”
3. A terjesztők levele, melyben azt javasolják, hogy a mézbor számára tervezzenek „új, cégünk nemzedékekre visszanyúló hagyományait” hangsúlyozó üvegeket;
4. A falubeliek levele, melyben beszámolnak arról, hogy a Foster farm környékén egy nagyobb méhcsaládot láttak megjelenni.
5. Távirat, mely a jövő hét elejére jelzi a cukorszállító szerelvény érkezését.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; figyelem; olvasás; rajzolás; jelek.

¹⁷ A felvételt készítheti a tanár, a titkár, de akár a BBC képviselője is. Ez utóbbi lehetőség az Arthur király történetéhez való kapcsolódás ígéretét hordozza magában.

¹⁸ A titkár mindent tud a szervezési kérdésekről, átlátja a cég működését, segíthet a célrendszer kialakításában, mindenhová joga van belépni, de a munka szakmai részéhez nem ért. Folyamatosan magyarázatot kér a kliensekkel, megrendelésekkel kapcsolatban. Szerepe, hogy „gépolajként” működjön: segítse elő a dolgozók közti szerződések létrejöttét, a pozitív energia áramlását, vetítse előre a későbbi lehetőségeket, teremtsen hatékony feszültséget a dolgozóknak („Milyen izgalmas, hogy benne leszünk a tévében!”), és hívja fel a figyelmet a kliensek nézőpontjára. A tanár a szerepen keresztül segítheti mindazokat, akiknek egyéni odafigyelésre van szükségük: a visszahúzókat, az agresszívokat, a bűnbakokat, a bohóckodókat és a magányosokat.

Keret (a tanulóké és a tanáré): a tanulók mint szakemberek, a tanár mint titkár, aki a szerepen keresztül megteremti a „külvilágot.”

Eszközök és előkészületek: ez az első alkalom, amikor a tanár a kiscsoportos munkához előre elkészítette a feladatokat hordozó eszközöket. A munka során a méhészeti szakkönyvből fénymásolt oldalak mindig kéznél kell legyenek. A tanulók külön papírlapokra vagy noteszlapokra írnak és rajzolnak. Az elkészült munkákat soha nem teszik félre, nem dobják el! A titkár „a munkaidő végén” összegyűjti és dossziékba rendezi őket (de a szükséges jegyzeteket a szakértőknél hagyja). Az ő feladata, hogy semmi ne vesszen el. A *tanárnak* természetesen minden egyes papírdarabot figyelmesen át kell olvasnia, miután a tanulók hazamentek, hogy megtervezhesse a további feladatokat az íráskép, helyesírás, fogalmazás, szóhasználat, elrendezés, valamint a tárgyi információk pontosítása terén. A méhészetről készült tervrajznak is az iroda falán kell maradnia, vagy a titkárnak kell azt megőriznie. Időről időre hivatkozniuk kell rá, dolgozniuk kell vele (esetleg módosíthatják is, ha abban megegyeznek), a *tanárnak* pedig figyelnie kell arra, hogy a terv a tanulók számára fontos és „élő” maradjon.

Stratégiák: a leveleket minden egyes csoportnak úgy adja át a titkár, hogy egyértelmű legyen: ő meg van győződve a szakértők hozzáértéséről. Eközben a tanárnak természetesen fel kell készülnie arra is, hogy kezelje az esetleg felmerülő problémákat. (A tanulók között valószínűleg lesznek olyanok, akik egyedül szeretnének dolgozni. A tanárnak végig kell gondolnia, mikor és milyen stratégiák alkalmazásán keresztül kíván ezen a helyzeten változtatni. Döntését arra kell alapoznia, hogy az adott tanuló miért választotta a magányos munkát.)

Közvetlen cél: annak ellenőrzése, hogy a tanulók képesek-e egyedül megbirkózni az új feladatokkal.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a tanulóknak ezen a ponton új kihívásokkal kell szembenéznük. Gondolkodásukat ez idáig azok az elemek határozták meg, melyeket előre elterveztek a munkával és a BBC készülő programjával kapcsolatban. Most kívülről (megoldandó problémák formájában) új feladatok érkeznek. Ezek a problémák ismételten megerősítik a dolgozók szakmai felelősségét – hiszen nekik, a szakembereknek tudniuk *kell* a megoldást rájuk –, ugyanakkor azt is hangsúlyozzák, hogy a méhészet egy működő, a BBC jelenléte nélkül is elvárásokat támogató vállalkozás. A levelek (telefonhívások stb.) jelzik, hogy a cég szoros és hosszú időre visszanyúló kapcsolatban áll a nagyközönséggel és környezetével; ezek az elemek tehát a cég *történelmét* hordozzák. A tanár szemében ez a szakasz annak ellenőrzésére is szolgál, hogy a tanulók milyen képességszinten dolgoznak, mekkora az érdeklődésük, mekkora energiát fektetnek a munkába, mennyire figyelnek a részletek pontosságára, mennyire képesek együttműködni, illetve milyen hosszú ideig képesek a feladatra koncentrálni. Ez az epizód látszólag teljesen más irányba halad, mint amit a központi téma, az Artur-legenda feldolgozása szükségessé tette. A drámában járatlan tanárokat gyakran igen nehéz meggyőzni arról, hogy ez a távolodás csak a tevékenység *felszínére* igaz. A fentiekben leírt munkafolyamatok valójában *közelebb* viszik a tanulókat Arthur királyhoz.

3. nap, 1. epizód

Tevékenység

A tanulókat Dorothy két, borítékba helyezett BBC-levéllal várja. Az egyik arra kéri a méhészeket, hogy segítsenek a program elkészítésében, míg a másik arról értesíti őket, hogy a BBC egy angol méhészcsoportot kért fel a programban való részvételre. A tanulók az első borítékot választják. Kibontják, és elolvassák a „méz és mézbor elkészítésének ősi módszereit felidéző telep” felállításának, a munkafolyamatok demonstrációjának részletes tervét tartalmazó levelet. A borítékban, magnószalagon megküldték a Gwalchmai-történetet is, mert abban is szó esik a mézborról. (A hangfelvételhez a tanár felkérhet egy szép hangú kollégát, de akár ő maga is magnóra mondhatja a szöveget. Ebben az esetben Dorothy az utóbbi megoldás mellett döntött, mert a hangnak angol akcentussal kellett szólnia. A magnó bekapcsolása előtt azonban ezt mondta a tanulóknak: „Mindannyian tudjuk, hogy ez az én hangom. Meg tudánk egyezni abban, hogy a drámában ezt nem vesszük figyelembe?” Nagyon fontos viszont, hogy *magnóról* hallják a szöveget; Dorothy nem akarta, hogy a felolvasáshoz társuló vizuális jelek befolyásolják a tanulókat.)

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; figyelem; olvasás.

Keret (a tanulóké és a tanáré): a szakemberek és a titkár (a tanár szükség esetén kiléphet a szerepből)

Eszközök és előkészületek: két leragasztott, egyforma boríték; két levél, a fentiekben leírt tartalommal, illetve ezek fénymásolatai; egy tervrajz a programhoz szükséges helyszínről, illetve ennek fénymásolatai; a Gwalchmai-történetet tartalmazó magnókazetta, illetve magnó a lejátszáshoz; a tanulók térbeli elrendezéseinek végiggondolása annak érdekében, hogy mindannyian hallják a magnót és hozzáférjenek a fénymásolatokhoz.

Stratégiák: két beszédmód vegyítése; a levelet a *titkár* nyitja fel, ugyanakkor a *tanár* az, aki szerződést köt a tanulókkal (például a fikció elfogadására), illetve arról beszél, hogy bizonyos régi történetek, ha nem tűnnek el nyomtalanul, akkor szájhagyomány vagy írás útján eljuthatnak a későbbi korok embereihez. (Emlékezzünk rá, hogy a tanár céljai között szerepelt az anyanyelv elemeinek, így *történetének* tanítása is!)

Közvetlen cél: választási lehetőség felkínálása a BBC választát illetően: az egyik levél teljes elkötelezettséget igényel, míg a másik lehetőséget nyújt a visszavonulásra. Dorothy itt kockázatot vállal (igaz, az első két nap során minden jel arra utalt, hogy a tanulókat izgatja a feladat), hiszen lényegében azt mondja a csoportnak: „Most ti dönthettek. Vállaljátok-e, hogy a továbbiakban is keményen dolgoztok?” Ha a második levél mellett döntöttek volna, meg kellett volna kérdeznie őket, milyen drámában dolgoznának szívesebben. Amikor az „elkötelezettség” mellett döntenek, meghallgatják a Gwalchmai-legendát. (Ez az elem szintén a régi idők hagyományait, a történetek szóbeli terjedését idézi!)

Én, Gwynhwyfar, Arthur király, Britannia Urának felesége vetem e szavakat viasztáblámra, ahogy azokat Gwalchmai, a Fény Lovagja nékem elbeszélte, fejének vérét veszítve, halálra készülvén. Sebét a Lovagsereg oldalán küzdve, a déli szászok közül való Aldwulffal összecsapva szenvedte. Istennek légyen hála, ki megteremtette a méheket, hogy viaszukkal szolgáljanak, s így e szavak megőriződhetnek:

”Én, Gwalchmai, köszönetet mondok a Meadmoor monostorában lakó szerzetes barátoknak s feleserüknek, ki bekötötte sebemet. Szemükben látom, hogy most kell szólanom, mielőtt megkezdem utamat a Fény felé.

Orkney szigetén, Dunn Fionn várában születtem. Apám Lot fia, Innis Erc vezére, anyám, Morgawse, sokak szerint varázslóasszony volt. Anyámat, ki Uther Pendragon fiának, Arthurnak nővére volt, a sötét erők nevelték, s a Fény ellensége lett.

Testvéreimmel, Agravaine-nel és Medrauttal nőttem fel, míg szakállunk nem pelyhedzett. Csak dárdát engedtek kezembe, így hosszan időztem a tenger partján, hárfámat pengetve, és az istállókban, a lovak körül. Ez időben még csak Arthur, a nagy Uther Pendragon fia használt lovat a csatában, s a szászok meg is nevelték érte. Anyámtól tanultam latinul, s ő tanított írni s olvasni is, bízván benne, hogy követem őt a sötétség útján a boszorkánytudományba. Én riadtam ettől, elszöktem tőle, s furcsa álmodtam.

A tenger partján ültem, s egy csónakot láttam, mely evezős vagy kormányos nélkül lábaimhoz siklott, s mikor beszálltam, sebesen egy szigetre vitt. E szigetről ma már tudom, hogy az Áldottak Szigete volt, hol sem az időnek, sem a halálnak nincs hatalma. Itt találkoztam Lugh-gal, a Naplovaggal, s első ízben hallottam Teilesan hárfája hangját. Lugh egy kövekből épített cellához vezetett, melynek közepén egy kard feküdt, markolatát tűzvörösen ragyogó rubin ékítette.

Lugh nekem ajánlotta a kardot, melyet felemelvén fehér tűz kezdte égetni kezem, de sebet nem ejtett, fájdalmat nem éreztem. A kardnak, mondta Lugh, neve Caledwlich, vagyis a Kemény. Utamra bocsájtott, s így búcsúzott: ‘A Fény kísértje utadat, s tudd, hogy bármi megtörténhet!’ Ekkor a falak köddé foszlottak, az Áldottak Szigete távolodni kezdett, s mikor felébredtem, fejem felett egy sólyom körözött. Eszembe ötlött nevem: Gwalchmai, vagyis ‘májusi sólyom.’ A kard ott feküdt oldalamnál, ruhám és cipőm azonban túl kicsiny lett, és lefoszlott testemről. Mikor felkiáltottam, hangom férfihang volt. Ekkor eszembe jutottak Lugh szavai: egy nap az Áldottak Szigetén annyi, mint három esztendő itt e földön.

Életem lángja ellobbanóban, így csak röviden beszélhetem el utamat Camlann várától, melyet a partjainkról távozó rómaiak romként hagytak ránk, s melyet Arthur újra felépített, hogy a Lovagsereg s jó ménjeik ott szállásra leljenek. Szólnom kell róla mégis, hogy halálom után ezt cselekedjétek: hozzátok elő hű lovamat, Ceincaledet, a Rideg Csodát, hogy lássa, lelkem megvált földi porhüvelyétől. Emeljétek le róla zabláját és nyeregszerszámain, kössétek kardomat, Caledwlich-ot fénylő sörényére, s engedjétek őt szabadon útjára. Emberi személy meg ne próbálja fékezni őt, mert erős patáival eltapossa azt. Ne próbáljátok követni őt útján, hisz nem e földre való, s vissza kell térnie övéhez.

Első ízben akkor ültem meg őt, mikor még a nyugati szászok királyának, Cerdicnek istállójában

ban állt, és senki ember fiát nem tűrt meg hátán. Cerdic fogságba vetett engem, elvette tőlem kardomat, s kaptárait kellett gondoznom, melyek arany nedűjéből Ydris Witrun monostorában készítették mézbort és lepényt. Mikor rám talált, éheztem s bocsorom is lefoszlott már rólam, úgy hitte hát, egy lovagtól raboltam rubinttal ékes Caledrwllch kardomat. Ceincaled senkit nem tűrt meg hátán, s Cerdic úgy okoskodott, ha próbálom megülni őt, levet majd hátáról, összetipor, s ő elveheti Caledrwllch kardomat a szállás és éték jogos fizetségeként.

Ilyen ménnel még soha nem hozott össze engem a sors. Amint felhágtam rá, Ceincaled mint villám ugrott a magasba. Megértettem, hogy őt uralni nem lehet, s csak azt fogadja el, ki szeretve közelít felé. Átvette magát az erőd falán, s szabaddá vált előttünk az út. Ezen az éjjelen megértettem, hogy Lugh küldte őt, s vissza kell őt vezetnem a Fény udvarába. 'Menj hát,' szoltam, 'térj vissza birodalmadba,' ő azonban csak meghajtott fejét, s nem mozdult. Én már megöregedtem, fiamat felneveltem, sok szüretet láttam, ajkamon ezernél több dal fakadt, hajam szürkébe fordult, ám Ceincaled testének erejét, szőre hófehérét, szemének fényét az idő nem tudta megrontani. Közel az idő, amikor visszatérhet az örök tavasz birodalmába, s erejét újra annak adja, ki szükségét szenved.

Néha azt hiszem, életünket csak álomban láttam, de aztán megpillantom harc ütötte sebeimet, s tudom, hogy nem álom volt csupán. Egy álmom azonban lelkemben él ma is. Akkor úgy véltem, álmot láttam, de már tudom, hogy a jövőndőt láttam én. Imádkozom az Úrhoz, hogy az eljövendő idők oly jó véget érjenek, mint álomban.

A nagy Teilesan, próféta, varázsló bárd, a Lovagsereg tagja álomban fogságba esett, s tengeren a hegyek közé vitték, s egy várba zárták. Álomban a Lovagsereggel hosszú napokig kerestük, mely vár pincéje rejtheti őt. Az énekmondókhoz hasonlóan hárfámat pengettem, mert tudtam, ha Teilesan meghallja dalom, énekelni kezd, s mi felfedhetjük börtönét. Koldusruhában, jó emberek alamizsnáján élve jártuk a vidéket, követve egy 'vörös gyapjúköpenyt viselő magas férfiúról' hallott szóbeszédet, mígnem egy napon, Istennek legyen hála, dalunkat egy távoli hang viszonzta. Nincs időm, hogy mindent elbeszéljek. Egy cselfogással, vért nem ontva, kardunkat hüvelyéből elő nem vonva bejutottunk a várba, s a bárdot a bűzös pincemélyből a napvilágra hoztuk. Hajóra szálltunk, s Arthur várába, Camlannba siettünk. Imádkozom, hogy ki szabadítani indul, mind énekkel vehesse be a várat, s ne kelljen fegyvert fognia. Teilesan, ily dolgok tudója azt mondja, ez csak úgy sikerülhet, ha az ember nem enged a sötét hatalmaknak.

Amikor Ceincaled Camlann várába vitt, hogy esküt tegyek Arthur, Britannia legfőbb Ura előtt, a király nem fogadott, azt híván, hogy anyámhoz, nővéréhez, Morgawse-hoz hasonlóan a sötét erőket szolgálom. Úgy hitte, kardom boszorkányságból, lovam az éjszaka sötétjéből s fekete mágiából keletkezett. Hosszú idő után, látva, hogy ápolom a dárda s kard ütötte sebből vérző harcosokat, elfogadta a nevet, melyen mindenki ismert: Gwalchmai, a Fény lovagja. Háromszoros fogadalmat tettem.

Megrohannak az emlékek. Együtt küzdöttük számtalan csatában, együtt készültünk az összecsapásokra, együtt imádkoztunk a harc előtt, együtt ültünk győzelmi lakomát. Mikor kupáinkat színültig töltöttük aranyló mézborral, s mikor árpakenyerünket mézzel, mézes tejjel édesítettük, tudtam, hogy a méheket valóban Lugh küldte az Áldottak Szigetéről közénk, emberek közé. A tűz fénye megvilágította a hárfa húrjait pengető Teilesan és a többiek arcát. Emlékezzetek meg róluk és rólam, s beszéljétek el tetteinket fiaitoknak és leányaitoknak..."

Ekkor Gwalchmai lovag szemének tüze fellobbant, s mint ki a szellemekkel vált szót, így beszélt: "Igen... Készen állok." Testének izmai megfeszültek kezem alatt, s láttam, amint szíve egyet... kettőt... hármat dobban, s szemének fénye kihuny. Az asztalon álló gyertya is utolsó lobbant e pillanatban. Már csak a lenyugvó nap vöröse sejteti Gwalchmai testét.

Elvégeztetett. Gwynhwyfer.

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a Gwalchmai-történetet hallgatva a tanulók ráébredhetnek a BBC-nek tett ígéret újabb következményeire. A tanár figyelmüket az *elbeszél*t történetre irányítja, ugyanakkor valószínűleg felfigyelnek a történet archaikus nyelvezetére. A tanulók számára ez az epizód óriási ugrást fog jelenteni; különösen azok számára lesz nagy a váltás, akik elmerültek az előző epizódhoz tartozó csendes munkában, és annak folytatását várják. Dorothy persze módot talál a Gwalchmai-történet megbeszélése során arra is, hogy visszautaljon az előző napi munkára. Úgy is mondhatnánk, hogy „életben tartja a méheket,” miközben előkészületeket tesz a magas elvárásokat támasztó anyanyelvi feladatok irányába.

3. nap, 2. epizód

Tevékenység

Figyelni kell a méhekre is. Munka közben megbeszéljük a Gwalchmai-történetet, illetve azt, milyen módon kell megváltoztatniuk az egyes munkafolyamatokat.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés (a Gwalchmai-történetről és a munkafolyamatról); írás (a szükséges változtatásokról); figyelem (mindkét irányba); olvasás (az egyes munkafolyamatokhoz kapcsolódóan).

Keret (a tanulóké): problémák megoldásáról gondolkodó szakemberek

Keret (a tanáré): kolléga és tanár, váltakoztatva, mindkét szálát segítve

Eszközök és előkészületek: a tér, melyet a dolgozók használnak

Stratégiák: az előző napi munka megerősítése. A feladatok végzése közben módot kell találni a Gwalchmai-történettel kapcsolatos (a stílust és a tartalmat érintő) gondolatok megvitatására. Ahol csak lehet, meg kell próbálni a „hangképek” átalakítását „látható jelekké” (ezzel is előkészítve a következő epizódot). Ha tanárként kell megszólalni, ne a titkár/kolléga hangját használjuk, de ha a tanulók a feladatra koncentrálnak, kollégaként beszéljünk hozzájuk. Előrevetíthetjük, hogy „néhány eszközt át kell majd vinnünk a forgatási helyszínre.” Annak megbeszéléséhez azonban, hogy miért is kell a régen élt emberek által ránk hagyott történetekkel, írásos anyagokkal törődnünk, jobb, ha egyértelműen tanárként fordulunk a tanulók felé. Szerepen kívül tehát a tanár megbeszélheti az osztállyal a Gwalchmai-történetet, kitérhet a szóbeli és írásos hagyomány fogalmának tisztázására, illetve felhívhatja a figyelmet a történet egyes elemeire, azok jelentőségére a dráma szempontjából.

Közvetlen cél: „A méheket nem szabad elhanyagolnunk,” illetve „Beszélünk kell erről a történetről.”

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a két történetiszál együttes jelenléte drámai, pszichés és oktatási szempontból egyaránt lényeges, mivel a két nézőpont egymást erősíti. Másként fogalmazva: pozitív energiákat termel, hogy nincs idő a Gwalchmai-történet részletekbe menő megvitatására. A helyzet csodálatos lehetőséget nyújt a tanulóknak arra, hogy a történet nehéz nyelvezetét *közvetett* módon dolgozzák fel. A tanulók számukra teljesen ismeretlen helyzetbe kerültek, amely ugyanakkor épp kettősségéből fakadóan válik hihetővé és kezelhetővé. A külső szemlélő számára azonban valószínűleg csak nagy kavarodásnak tűnik az egész!

3. nap, 3. epizód

Tevékenység

Rajzokat készítenek arról, mi fog megjelenni a képernyőn „a régi időkben, Arthur király uralkodásának korából”: ruhák, építmények, kaptárak, tűzhelyek, eszközök, üvegek, edények stb. Megbeszéljük, milyen környezetben szeretnének dolgozni a BBC munkatársaival.

Belső összefüggések

Nyelvi készségek: beszélgetés; írás; rajzolás; képek értelmezése és összehasonlítása.

Keret (a tanulóké): méhész szakemberek és tanulók

Keret (a tanáré): tanárként segíti a képek kialakítását

Eszközök és előkészületek: tábla és kréta, vagy egy nagy papírlap, vagy sok kisebb papírlap. Kora-középkori ruhákat, eszközöket, látképeket, házakat, edényeket, régi méhkaptárakat ábrázoló illusztrációk, melyeket elővehetünk, *miután a tanulók már befejezték saját rajzaikat.* (Később a tanulók által készített rajzok és az eredeti illusztrációk egyaránt részei lesznek a „nagy felfedezésnek.”)

Stratégiák: itt is arra nyílik lehetőség, hogy *kérdéseknek tűnő megjegyzések* formájában a tanár információt nyújtson. Így például egy szász melltűt ábrázoló képpel kapcsolatban ezt mondhatja: „Azt mondják, a szászok nagyon értettek a fémművességhez. De hát valamiben meg kellett olvasztaniuk a fémeket, nem? Szerinted milyen edényt használhattak?” Vagy: „Én nem tudom, hogy a tévések tudják-e, hogy mi semmilyen műanyagból vagy nejlonból készült ruhát nem hordhatunk a műsorban... Vajon tudják-e, hogy csak növényi festékeket használhatunk?... Mit csináljunk, ha valami szörnyű Batman-köpenyt akarnak ránk adni?”

Közvetlen cél: „A BBC elküldte az ő elképzeléseiket bemutató terveket. Azt hiszik, mi nem vagyunk képesek mindezt egyedül kitalálni! Nekünk is vannak ötleteink, és ezek legalább olyan jók, mint az övék! Javasolnunk kell nekik olyan képeket és helyzeteket, amelyek nekünk a Gwalchmai-történet kapcsán jutottak eszünkbe, és be kellene venni őket a programba.”

A belső összefüggéseket szolgáló célok: a rajzolás kiváló keretet teremt arra, hogy intuitív úton képeket te-

remtsünk. Megérett az idő arra is (mind a tanulók, mind pedig Dorothy számára), hogy ellenőrizzük, mit jelent a csoportnak a történeten keresztül vizsgált korai középkor. Nem fogadhatunk el akármit, csak azért, mert régi! A feladatok felkészítik a tanulókat arra, hogy az eredeti, stilizált képeket értő módon megvizsgálják. A tanulók tehát az *összehasonlításon* keresztül tanulnak a tárgyalt korszakról.

Kiejtési útmutató és jegyzetek

az Arthur király legendájában előforduló idegen nevekhez

A kiejtési útmutatóhoz az eredeti szövegben szereplő névalakokat leginkább megközelítő magyar ejtéstípust vettük figyelembe. Az alább felsorolt nevek közül ugyanakkor néhánynak más alakjai is ismertek, de a névhasználatban az eredeti források sem egységesek. Így például Cei lovagot egyes korabeli források Kai-ként is említik, Medraut pedig Mordredként is ismeretes.

<i>Agravaine</i>	Ágrövéjn
<i>Aldwulf</i>	Aldvulf
<i>Bedwyr</i>	Bédvír
<i>Caledrwllch</i>	Kaledrulk
<i>Camlann</i>	Kamlan
<i>Cei</i>	Szí
<i>Ceincaled</i>	Színkáled
<i>Cerdic</i>	Cserdik
<i>Dunn Fionn</i>	Dún Fíon
<i>Eivlin</i>	Ájvlin
<i>Gwalchmai</i>	Gvalkmí
<i>Gwynhwyfar</i>	Gunúifar ¹⁹
<i>Innsi Erc</i>	Insi Ér
<i>Lot</i>	Lot
<i>Lugh</i>	Lúg
<i>Medraut</i>	Médraut
<i>Morgawse</i>	Mögassz
<i>Orcade</i>	Ákád
<i>Rhys ap Sion</i>	Rissz ap Sziön
<i>Teilesan</i>	Tiliszön
<i>Uther Pendragon</i>	Uter Pendragon

¹⁹ a Ginevra, Ginevre (*ejtsd*: Zsinevra vagy Dzsinevra) ősi alakja.